pot en riep Boisot toe: Nu moogt ge vrij over dijk en dammen heenvaren. Het water rijst en de vijand is afgetrokken.

Kunt u mij ook zeggen, vraagt W. te S., hoe de plant, die kamperfoelie heet, aan haar naam komt? Het is toch geen foelie en heeft, dunkt mij, niets bizonders met de stad Kampen te maken.

Neen zeker niet. Maar de Latijnsche naam van die plant is *Capra folia* d.i. geitenblad, wijl de geiten er bizonder op verzot zijn. Ook het Italiaansche eiland Capri draagt den naam naar de vele geiten die er zijn. In het Duitsch en het Fransch heet de plant geitenblad. Kamperfoelie is dus een verbastering van Capra folia, gelijk er meer voorkomen.

Dezelfde vraagt:

Onlangs las ik: »Dit gebeurde in het jaar 200 der Hegira«. Wat wordt hiermede bedoeld?

Mahomed, de Arabische profeet moest in 622 na Christus uit Mekka, waar hij woonde, naar Medina vluchten, waar hij veel vrienden had. Die vlucht had groote gevolgen. Vandaar dat de Mahomedanen van die vlucht af hun jaren rekenen. Het jaar daarvan is het eerste van de Mahomedaansche tijdrekening of Hegira. Het jaar bovengenoemd is volgens onze rekening het jaar 800.

In Hand. 2 komen, schrijft R. de namen voor van verscheidene landen en volken. Maar waar zijn die op de kaart te vinden? Of zijn de namen veranderd?

Laat ons zien de opsomming in Hand. 2 vs 9, 10 en 11.

Parthers, en Meders, Elamieten, en die inwoners zijn van Mesopotamie, en Judéa, en Cappadócië, Pontus en Azië.

En Phrygië, en Pamphylië, Egypte, en de deelen van Libyë, hetwelk bij Cyréne ligt, en uitlandsche Romeinen, beiden Joden en Jodengenooten.

Cretensen en Arabieren.

De drie eerstgenoemde volken, Parthers, Meders en Elamieten bewoonden het tegenwoordige Perzië, en de streken ten Noorden daarvan bij de Kaspische zee. Elamieten zijn Perzen.

Mesopotamië is het land tusschen den Euphraat en de Tiger. Het staat thans onder Turkije.

Capadocië en Pontus waren gedeelten van wat wij nu Klein Azië noemen, maar oudtijds gelijk in vs. 9 enkel Azie heette.

Frygë en Pamfylië lagen ook in Klein Azië. Lybyë ligt op de noordkust van Afrika, heet thans Tripoli en staat onder Italiaansch gezag. »Uitlandsche Romeinen« waren Joden uit Rome, die tijdelijk te Jerusalem vertoefden.

Cretensen zijn bewoners van het eiland Creta, later ook wel Kandia geheeten.

De overige namen zullen wel geen toelichting behoeven.

BRIEFWISSELING.

J. B. te G. Uit dit Nr. ziet u welken weg wij gekozen hebben.

HOOGNEBIRK.

Buitenland.

Frankrijk. Opheffing van predikantsplaatsen. Verplaatsing der Theol. faculteit van Montauban.

De Nationale Synode van de Gereformeerde Kerken in Frankrijk (Union nationale des Eglises reformées évangéliques) heeft in haar vergaderingen, die van 24—28 Juni gehouden werden, besloten het aantal predikantsplaatsen aanmerkelijk te verminderen. Zij kwam hiertoe door de financieele moeilijkheden, waarin de Gereformeerde kerken in dit land door den oorlog geraakt zijn. Alleen zullen predikantsplaatsen gehandhaafd blijven in gemeenten van minstens 200 leden, en wanneer deze gemeenten voor elk volwassen lid minstens 12 francs in de algemeene kas storten. Deze bepaling is niet van toepassing op zulke Kerken, die moeilijk te bereiken leden in de verstrooiing hebben te verzorgen.

Met toestemming van de Synodale commissies kunnen zich twee of meerdere gemeenten combineeren om door één predikant gediend te worden. Zij, die thans predikant zijn in eene gemeente waar de predikantsplaats opgeheven wordt, zullen nog twee jaar lang hun tractement blijven genieten, maar moeten gedurende dien tijd naar anderen arbeid omzien.

Een tweede gewichtig besluit was de verplaatsing van de oude Theologische faculteit van Montauban naar Montpellier. Reeds lang werd deze zaak in de Provinciale Synode en in de bladen besproken. Sommigen wilden de faculteit naar Parijs overbrengen; anderen wilden haar te Montauban houden; weder anderen verlangden haar vertrek te zien naar een Universiteit buiten Parijs. Tegen Parijs werd aangevoerd, dat het te vreezen stond, dat de faculteit daar hare zelfstandigheid niet zou kunnen handhaven, om ten slotte in de moderne Parijsche faculteit op te gaan. Men koos Montpellier, wijl daar een tamelijk groote Universiteit bestaat en in dit stad heel wat Gereformeerden gevonden worden. Of echter die Theologische faculteit daar geestelijk in verband met de aldaar bestaande Universiteit zal kunnen leven, betwijfelen wij ten zeerste.

Wij lazen ergens een betoog, dat de groote meerderheid der Synode er voor was, dat aan de aanstaande dienaren des Woords niet een Seminaristische opleiding gegeven zou worden, maar eene Universitaire, en dat daarom de Tholologische faculteit van Montauban naar Montpellier zou verplaatst zijn.

De hoogleeraar Doumergue die aan de Theol. faculteit van Montauban verbonden was, betreurt het genomen besluit zeer. Deze faculteit heeft van 1598 gebloeid, tot Lodewijk XIV haar verplaatste naar Puy Laurens, een onbeduidend stadje, waar zij kwijnde totdat zij in 1685 door de herroeping van het Edict van Nantes werd opgeheven.

Door de herroeping van het edict, 't welk aan de Hugenoten vrijheid gaf om hun eeredienst uit te oefenen, behalve te Parijs en aan het hof, moesten de Gereformeerden òf het land verlaten òf tot de Roomsche Kerk overgaan, en daardoor hield de faculteit van Montauban van zelf op te bestaan. In de dagen van Napoleon I werd zij echter weer hersteld. Toen zij in 1905, door de wet waarbij kerk en staat gescheiden werden, van den staat werd losgemaakt, kon zij als vrije faculteit door de orthodoxe groep van de Geref. Kerk blijven voortbestaan.

Nu zal zij in den herfst van dit jaar naar Montpellier overgebracht worden.

De Geref. Kerk van die stad heeft zich bereid verklaard om voor de faculteit een passend huis beschikbaar te stellen.

De hoogleeraar Doumergue, tot hiertoe een sieraad der faculteit, zal voortaan geen deel meer van de faculteit uitmaken. Op 75-jarigen leeftijd heeft hij zijn ontslag genomen.

Duitschland. Strijd over de school.

Toen ten tweeden male, ongeveer in 1872, een aanslag gepleegd was op het leven van Wilhelm I, den grijzen pas gekroonden Keizer van Duitschland, kwam een deputatie van Berlijnsche burgers den vorst gelukwenschen, dat zijn leven gespaard bleef. In zijn antwoord aan de deputatie gaf de Keizer te kennen, dat het zijn eerste zorg zijn zoude, dat het volk bij zijn religie bewaard bleef. Het veldwinnen van de socialistische denkbeelden was de oorzaak geweest van het misdadig opzet, en de Keizer gevoelde, dat het voortwoekeren van het kwaad alleen kon worden tegen gegaan, wanneer ook van regeeringswege gezorgd werd, dat het Duitsche volk niet steeds meer van God en zijn dienst vervreemdde. Van dat oogenblik af is ook de Schoolpolitiek van den ijzeren Kanselier von Bismarck gewijzigd. Tot hiertoe was van Staatswege de »Simultanschule« bevorderd, voortaan zou de »Confessionsschule« regel worden. De Staat zorgde er voor dat de Roomschen een Roomsche, de Evangelischen een Evangelische school kregen. Deze toestand heeft voortgeduurd tot de revolutie. Wij vertrouwen, dat de Roomschgezinden wel zullen gezorgd hebben, dat de Roomsche Staatsschool ook werkelijk Roomsch was. Doch wat de Evangelische school betreft, meenen wij dat het Evangelisch-Luthersch karakter niet gehandhaafd bleef. Vooral het Godsdienstonderwijs liet veel te wenschen over: dikwijls werd het toevertrouwd aan onderwijzers die de belijdenis der Evangelisch-Luthersche kerk niet beaamden, of er zelfs vierkant tegenover stonden.

Wat zou nu de revolutie voor de school brengen! Het is te denken dat de Confessioneele school niet gehandhaafd bleef. Maar toch kwam er een compromis tot stand tusschen de socialisten en de andere partijen, uitgenomen de communisten of spartacisten. Er werd door de nationale vergadering te Weimar besloten, dat »het Godsdienstonderwijs een gewoon leervak op de scholen zijn zou«.

Nu zullen wellicht vele Christenen in Duitschland daarover zich verblijden. »Rijksrecht breekt landsrecht«, zoo redeneert men; al werd bijv. in Saksen besloten, dat het Godsdienstonderwijs uit de scholen zou geban nen worden, door de vergadering te Weimar is vastgesteld dat het gehandhaafd blijven zal.

Maar anderen vreezen te recht dat de strijd voor het Godsdienstonderwijs op de school nu eerst recht begint. De verschillende staten, als Saksen, Brunswijk enz., hebben nu tot uitvoering van het Rijksbesluit allerlei bepalingen te maken. Daar waar de socialisten de meerderheid hebben, zal men al het mogelijke doen om de bepaling der Rijkswet zooveel mogelijk van haar kracht te berooven. Bovendien is bij de derde lezing der wet bij de bepaling, dat het Godsdienstonderwijs als gewoon leervak gehandhaafd blijft, gevoegd: »met uitzondering van de belijdenisvrije, wereldijke scholen". Daardoor is men in elk gemeente in de gelegenheid, wanneer de meerderheid van de ouders dit eischt, niet slechts een »simultane-school, maar ook een school waar geen Godsdienstonderwijs gegeven worden mag, te stichten. De pers en de onderwijzers zullen wel voor zulke wereldlijke scholen ijveren. Op menige plaats zal men denkelijk meer »uitzonderingsscholen" dan gewone hebben.

De radicale onderwijzers hebben den strijd reeds aangebonden. Er is meer dan een gemeente, waarin de onderwijzer van huis tot huis gaat om handteekeningen tegen Godsdienstonderwijs op school te verzamelen. Reeds verklaard de *Leipziger Lehrerzeitung*: »wij onderwijzers kunnen als wij willen, de kunstvol gevoegde besluiten eenvoudig laten wegvallen". In elk geval zullen vele onderwijzers weigeren Godsdienstonderwijs te geven in overeenstemming met de leer der verschillende kerken.

Voor onderwijzers die op de scholen Godsdienstonderwijs zullen geven in overeenstemming met de belijdenis der Kerk, zal daarom de Kerk hebben te zorgen.

De Roomsche Kerk heeft reeds met al hare kracht gearbeid, dat het haar niet aan de noodige krachten ontbreekt.

De Joodsche gemeenten zullen ook in den nood moeten voorzien. Monisten, Theosophen zullen er ook wel voor zorgen, dat onderwijs in de religie gegeven wordt in hun geest. Ook de Evangelischen hebben een »Religionslehrerseminar« uitgaande van de »Leipziger Christlichen Volksdienst« opgericht, dat zijn arbeid 1 October begon. Deze stichting wil theologisch en paedagogisch goed onderlegde Godsdienstonderwijzers en Godsdienstonderwijzeressen vormen.

Men kan hieruit zien, dat altijd nog de gedachte: de staatsschool moeten wij handhaven, vastgehouden wordt. Voor goed Godsdienstonderwijs op de Staatsschool ijvert men; de vorming van personen die in staat zijn dit onderwijs te geven wordt, ter hand genomen.

Doch langzamerhand breekt zich ook de gedachte baan, dat het Christenvolk van Duitschland de vrije Christelijke school voor zijn kinderen noodig heeft.

Er is een bond gevormd, welke verklaard heeft, dat hij in de bestaande z.g. confessioneele school geen waarborg vindt, dat een godsdienstonderwijs gegeven zal worden, 'twelk in overeenstemming is met de belijdenis der Kerk. Met beslistheid wil die bond optreden voor de stichting van Vrije schoolgemeenten, die in belijdenis en gezindheid één zijn, om op dien weg te komen tot scholen, waarvan het opvoedingsideaal rust op bijbelschen grondslag.

Wij begrijpen echter, dat het niet gemakkelijk gaat, om deze denkbeelden in Duitschland ingang te doen vinden.

Jaren lang heeft men zich er aan gewend alles van den Staat te hebben. Men had Landskerken, Staatsscholen en het staatssocialisme van von Bismarck was ingevoerd. Het volksleven is met dat alles zoo saamgegroeid, dat, al bleek dat de landskerken en de school onder de nieuwe orde van dingen, die door de revolutie geschapen werd, in zulk een toestand geraakten, dat de gelooviger met vrees voor de toekomst vervuld zijn, het toch moeite kost om zich van de Staatsschool en de Landskerk los te maken. Op het gebied der Kerk hebben vele gelooviger liever een „kerkje in de kerk", door het in het leven roepen van „Gemeinschaften", gesticht, dan over te gaan tot het in 't leven roepen van eene Vrije Kerk.

Het is gelukkig voor Duitschland, dat door de besluiten, te Weimar genomen, een Vrije Kerk en een Vrije School alhans mogelijk is.

WINCKEL.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Een week vol verrassingen werd aan het Bureel doorleefd.

Zeker, het is van groote beteekenis dat het academiejaar werd geslo'en en een nieuwe rector optrad, nadat de afgetreden rector zijn schoone en niet al te korte redevoering had uitgesproken. Zeker, de jaardag van de Vrije Universiteit gaat ook aan het Bureel niet onopgemerkt voorbij. Maar toch, Universiteit en Bureel — het is bijna onnoodig op te merken — zijn twee.

Het is onnoodig het te zeggen, en toch worden beide vaak te weinig afzonderlijk beschouwd.

Evenwel, het is goed om het „souvereiniteit in eigen kring" niet uit het oog te verliezen, en hoe groot de vreugde is over den jaardag der Universiteit, toch kent het Bureel der Vereeniging nog andere vreugdedagen.

Eerste verrassing. Werd voor eenige weken van den vooruitgang gewag gemaakt, deze week kwam een bedrag aan contributie in over het jaar 1918 groot ƒ 356.10, gezonden door Dr. W. G. Harrenstein te Medan, waaronder ƒ 40 aan gifien en ƒ 29.10 aan collecten.

Tweede verrassing. Door de Medische Faculteit werd een opgave ingezonden waaruit bleek, dat niet minder dan 90 studenten, zegge negentig studenten, de colleges van de H.H. Bouman en Buytendijk bezochten.

Men zou kunnen vragen of dit nu, gelet op hetgeen zoo even genoemd werd, voor het Bureel eene verrassing was. Geldt dit verblijdend verschijnsel nu niet de Universiteit, bijzonder de Medische Faculteit?

Zeker, in de eerste plaats, maar ook het Bureel krijgt een deel van den vooruitgang.

Immers, voor deze negentig studenten moesten 90 kwitantiën geschreven worden voor collegegeld. En hoewel deze collegegelden nog gerekend worden onder de bijzondere lesseu, dus nog lang geen ƒ 200 per jaar bedragen, toch is de vooruitgang verblijdend genoeg, om van verrassing te spreken.

Derde verrassing. „Is het niet zoo, dat de Vrije Universiteit over een jaar haar achtste lustrum denkt te vieren, en dat zal toch zeker niet onopgemerkt voorbijgaan", zoo werd gevraagd.

Gaarne geeft het Bureel hieromtrent inlichtingen. En toen werd medegedeeld, dat een plan bestaat om op dien dag aan H.H. Directeuren een som van ƒ 50.000 voor een Studiefonds ter hand te stellen, kwam de derde verrassing, namelijk van een toezegging voor dit fonds van ƒ 500. Ook nu wordt door het Bureel gevraagd: **wie volgt?**

Vierde verrassing. De grootste verrassing voor onze vrienden hebben we tot het laatst bewaard.

Wijlen Mevr. de Wed. G. J. C. Cavaljé, geboren Clant, te Ede heeft in haar testament de Vrije Universiteit willen gedenken en aan de Vereeniging waarvan onze Hoogeschool uitgaat, de aanzienlijke som vermaakt van ƒ 50.000 (niet vrij van successie). Dat niet het minst ook deze verrassing het hart met dankbaarheid vervult, behoeft geen bijzonderen nadruk.

Classis Dordrecht.

De Geref. Kerk van Nieuw-Lekkerland, daartoe aangeweesen, roept de Geref. Kerken in de Classis Dordrecht saam voor de gewone Classisverg. op Donderdag 13 Nov. voorm. 9.30 uur, in de Consistoriekamer der Wilhelminakerk te Dordrecht.

Punten voor het agendum worden ingewacht tot 3 Nov. bij J. P. Visscher, praeses.

Namens den Kerkeraad voornoemd,
J. M. STAM, Scriba.

De Institueering van Maastricht.

God doet groote dingen in Limburg!

Zondag 26 October 1913 was schrijver dezes voor het eerst van zijn leven in Limburg. Hij preekte toen op Terwinselen in de voorkamer van Br. Vierbergen voor een misschien 20 tot 30 toehoorders. Het kerkgebouw te Heerlen was nauwelijks een meter boven den grond. Al was er hoop op uitbreiding, niemand kon toen vermoeden, dat God de Heere het zoo wel zou maken. Niemand kon toen vermoeden, dat een wereldoorlog zou moeten medewerken om Gereformeerde Kerken in Zuid-Limburg te planten. In Februari 1915 kon de Kerk van Heerlen worden geïnstitueerd, en 19 Oct. 1919 is de Kerk van Treebeek zelfstandig opgetreden.

Is dit reeds een oorzaak van groote blijdschap, had God de Heere het hiermede reeds bijzonder wel gemaakt, te grooter is onze blijdschap, nu D. V. Zondag 2 Nov. a.s. de Kerk van Maastricht gesticht zal worden. Reeds lang was er, van de zijde van Heerlen, op aangedrongen, maar telkens waren er bezwaren, zoodat de Classis niet gunstig durfde adviseeren. Thans echter is het gunstig advies gegeven, nadat een tweetal predikanten, van de Classis afgevaardigd, nog eens een onderzoek ter plaatse hadden ingesteld.

Maastricht is geen „oorlogskerk", maar is langzaam gegroeid. Er is wel veel wisseling, zooals in alle Zuidelijke Kerken, de mijnstreek uitgezonderd, maar toch vertoont het aantal leden een stijgende lijn.

Maastricht is nog een kleine Kerk, maar, waar God toont, dat hij Maastricht niet los laat, de stad, waar eens een bloeiend Gereformeerd kerkelijk leven geweest is, daar hebben wij goede hoop voor de toekomst.

Kort verslag van de vergadering der classis Axel, gehouden te Terneuzen 16 Oct. 1919.

Art. 1. Namens de roepende kerk van Hoek opent Ds. v. d. Wal de vergadering. Gezongen wordt Ps. 86:6, gelezen Ps. 87.

Art. 2. De praeses wenscht Ds. de Walle geluk met het beroep van Serooskerke en spreekt er zijn blijdschap over uit, dat hij vrijmoedigheid vond om te bedanken.

Art. 3. Moderamen: Ds. H. v. d. Wal, praeses, Ds. A. Thielen, scriba, Ds. J. R. Goris, assessor.

Art. 4. Ds. de Walle en Oud. de Koeier zien de credentialen na; alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd door de primi-afgevaardigden.

Art. 5. Notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Art. 6. Correspondentie is niet gevoerd. Ingekomen stukken. Een schrijven van de Part. Syn. van Br. en L. om den Evangelisatiearbeid aldaar te steunen. De praeses spreekt een aanbevelend woord. Schrijven van de Cl. Appingedam ten behoeve van de kerk van Woldendorp. Verzoek om steun aan Ds. Pl. v. A. Kennisgeving van de Classis Franeker, dat Ds. de J. volgens Art. 12 D. K. O. is overgegaan tot een anderen staat des levens.

Art. 7. Rondvraag. Art. 41 D. K. O. Axel vraagt toestemming voor het toepassen van den 2en trap van censuur op 2 doopleden, wegens zonde tegen het 4e gebod. Wordt gegeven. O. vraagt vacaturebeurten die toegestaan worden. Dezelfde kerk ontvangt advies inzake de gelooviger die te Aardenburg wonen en vergaderen. De Classis betuigt op voorstel van de kerk van Z. adhesie aan het request van de Classis H., inzake verhooging der subsidiën aan geestelijken. Pauze. Afdoening geldelijke zaken.

Art. 8. Rapporten zijn niet te behandelen. Deputatenbenoemingen Class. Corr. Ds. Groeneveld, quaestor Ds. Groeneveld, kerkvisitatie Ds. Groeneveld en de Walle, sec. Ds. v. d. Wal en Ds. Thielen. Aprobb. Axel en Zaamslag, sec. Neuzen. Zending Ds. Groeneveld sec. Ds. Goris. Rijnpr. en Ev. N.-Brabant en Limb. Ds. Thielen. Collecten: Ds. v. d. Wal en Br. D. Scheele. Ar. Hulpbeh. kerken: Ds. Goris. Art. 19 D. K. O.: Ds. de Walle, sec. Ds. Thielen. Vacaturebeurten: Ds. de Walle en Oud. Kosten. Kas hulpbeh. idioten Oud. J. Haak.

Art. 9. Roepende Kerk volgende vergadering Terneuzen, 3e Donderdag in Januari.

Art. 10. Rondvraag. Ter sprake komt een geval van grensregeling; het betreft kinderen, die nog inwonen in het gezin en door het alleggen van de belijdenis des geloofs bij een andere kerk komen te behooren. Hierin wordt advies gegeven. Kasboeken worden gezien en in orde bevonden. De zendingsdeputaat verzoekt alle bijzondere gifien hem toe te zenden.

Art. 11. Het kort verslag wordt gelezen en vastgesteld.

Art. 12. Op verzoek van den praeses gaat de assessor voor in dankgebed en wordt de vergadering gesloten.

Op last der Classis,
J. R. GORIS.

RAPPORT der Commissie inzake de kwestie Ds. J. B. Netelenbos, ingediend bij de Classe Middelburg der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Aan de Classis Middelburg.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders.

De door U in Uwe vergadering van 13 Mei j.l. benoemde Commissie inzake de kwestie Ds. Netelenbos heeft zich Dinsdag 10 Juni naar Middelburg begeven en dienzelfden avond haar eerste vergadering gehouden. De Commissie bestond uit de broeders Prof. Dr. W. Geesink, Prof. Dr. A. G. Honig, Prof. Dr. T. Hoekstra en Ds. J. H. Landwehr. Een vijfde Commissielid was niet aanwezig, daar Ds. J. van der Linden door ongesteldheid verhinderd was en de broeders, die in zijn plaats benoemd waren, hadden bedankt. Nadat de vergadering door den saamroeper der Commissie was geopend, werd Prof. Honig benoemd tot voorzitter en Prof. Hoekstra tot secretaris.

Allereerst werd getracht vast te stellen, welke de taak der Commissie was. Blijkens het besluit der Classis van 13 Mei werd de Commissie benoemd „om door bespreking van de aanhangige kwesties zoo mogelijk den bedoelden broeder voor ons kerkelijk leven te behouden." Het in de bladen gepubliceerde verslag der Classicale vergadering op 27 Mei omschrijft de taak der Commissie op deze wijze: „door bespreking van de aanhangige dogmatische kwesties zoo mogelijk Ds. Netelenbos voor het kerkverband te behouden en aan de classis een rapport uit te brengen van hare bevinding, zoodra die bespreking tot een vaststaand positief of negatief resultaat zal hebben geleid."

Nadat de door U benoemde broeders Ds. L. Bouma en Ds. A. C. Heij den gang van zaken hadden uiteengezet en het besluit toegelicht, was het der Commissie nog niet in alle deelen duidelijk, hoe ver zich de opdracht uitstrekte. Wel bleek dat de kerkrechtelijke kwestie door haar kon worden uitgeschakeld en het niet tot hare taak behoorde een oordeel uit te spreken over de wettigheid of onwettigheid van het schorsingsbesluit der classis van 13 en 27 Mei. Zij had zich aldus te beperken tot „de dogmatische." Het kwam haar gewenscht voor, en zij meende daarmee in den geest van de opdracht uwer vergadering te handelen, Ds. Netelenbos uit te noodigen tot een onderhoud over enkele punten der Belijdenis, en, zoo het bleek, dat hij, op bepaalde punten, van de Belijdenis afwijkende gevoelens voordroeg, te trachten door broederlijke samenspreking het onjuiste daarvan hem onder het oog te brengen. Voorts besloot zij het resultaat van die bespreking aan U te rapporteeren en U zoo mogelijk met een advies te dienen.

Den volgenden dag, 11 Juni, werd de tweede vergadering gehouden. Op hare uitnoodiging kwam Ds. Netelenbos in de vergadering om deel te nemen aan de bespreking, die, het zij met dank erkend, van het begin tot het einde in aangenamen toon werd gevoerd.

De Commissie meende goed te doen tot uitgangspunt der bespreking te kiezen de brochure van Ds. Netelenbos uitgegeven onder den titel „De grond van ons geloof" in de Serie Practisch Christendom onder redactie van Dr. H. Th. Obbink en P. J. Molenaar (uitgave G. J. A. Ruys, Utrecht, 1919).

De voorzitter steide voor in de eerste plaats te spreken over „de ingeving der Heilige Schrift". In dit onderhoud droeg Ds. Netelenbos de volgende gedachten voor:

„Ik sta op het standpunt van de organische inspiratie en neem aan, dat God de schrijvers der H. Schrift in hun gedachtengang leidde bij de teboekstelling van Gods Woord. Het moet niet zóó worden opgevat, dat God woord voor woord heeft ingegeven, hetwelk het standpunt is van hen die de mechanische inspiratie voorstaan; gaan we op die lijn door, dan is er uitsluitend een Goddelijke factor in de H. Schrift en wordt de menschelijke factor ontkend. We moeten rekenen met het menschelijk onvolkomene in de H. Schrift en daarom onderscheiden tusschen haar wezen en haar uitwendige gestalte, tusschen de waarheid die God heeft geopenbaard en de beelden en vormen, waarin de bijbelschrijvers die waarheid uitdrukken. Die beelden heeft God niet ingegeven, maar zijn inkleeding, die verband houdt met de eigenaardige persoonlijkheid van den profeet, het milieu waarin hij leefde, enz. Zoo is de inkleeding der gedachten Gods in het Oude Testament geheel Oostersch. De feiten van Genesis 2 en 3 neem ik aan, n.l. dat er een val geweest is door verleiding en de zonde uit de duivelenwereld in de menschheid is gekomen, maar dit feit wordt meegedeeld in Oostersche inkleeding, d.i. in mythischen vorm."

Tegenover dit gevoelen van Ds. Netelenbos merkte de Commissie op, dat, naar Gereformeerd belijden, niet alleen de gedachten maar ook de woorden, niet alleen de inhoud maar ook de vorm door God is ingegeven. De H. Geest heeft in de mannen, die Gods Woord teboekstelden niet alleen de gedachten gewekt maar ook de woorden ingegeven. Hoewel de H. Geest hierbij organisch werkt (Ds. Netelenbos heeft een onjuiste voorstelling van de organische inspiratie) en de mannen Gods met hun eigenaardige qualiteiten in zijn dienst neemt, en een Jesaja dus in anderen vorm schrijft dan een Amos, zoo heeft toch de H. Geest ook bij den vorm, waarin de gedachten werden belichaamd, hen geleid en voor dwaling behoed, zoodat hunne woorden zijn woorden Gods. De Gereformeerden hebben steeds geleerd een woordelijke ingeving (inspiratio verbalis).

Het gelukte de Commissie niet in dit punt met Ds. Netelenbos tot overeenstemming te geraken.

Het tweede punt, door den Voorzitter aan de orde gesteld, betrof het recht van de historische critiek.

Op bladz. 6 van genoemde brochure lezen we: „Zoo de Schrift beschouwend, kan men alle recht laten wedervaren aan de individualiteit der Bijbelschrijvers, aan de inkleeding, die zij van de feiten der heilsgeschiedenis geven, staat of valt ons geloof niet met de resultaten der historische critiek, die alleen dan bestreden moet worden, als ze ons de zekerheid van ons kindschap en de hope der heerlijkheid zou ondermijnen". Met deze uitspraak werd vergeleken hetgeen op bladz. 8 van de brochure te lezen staat. Bij het onderhoud over dit punt merkte Ds. Netelenbos op, dat onderscheiden moet worden tusschen „ongeloovige" en „geloovige" critiek. De eerste is veroordeeld, maar de tweede is geoorloofd. Men mag van uit het standpunt van het Christelijk, geloovig bewustzijn op de H. Schrift critiek oefenen. „Zoo geloof ik b.v. dat Jesaja 40—66 niet van Jesaja is, niet op dezen grond, gelijk de Modernen stellen, maar op dezen grond dat God zich in zijn openbaring altijd aansluit bij de historische omstandigheden en bij het instorten van zijn gedachten rekent met het milieu waarin de Bijbelschrijvers leven. Jesaja 40—66 onderstelt de ballingschap en moet dus door iemand geschreven zijn die later leefde dan Jesaja, de zoon van Amoz. Denzelfden regel kunnen we ook toepassen bij het Hooglied. Als ik met de critiek van mijn geloovig bewustzijn het Hooglied beoordeel, kan ik het niet voor echt verklaren; het spreekt tot mij niet als te hebben Goddelijk gezag".

Hier tegenover heeft de Commissie er op gewezen dat de z.g. historische critiek altijd bestreden moet worden. Zij ondermijnt de zekerheid van het kindschap, maar indien ze dit in een bepaald geval eens niet deed, zou ze desondanks verworpen moeten worden, omdat wij Gods Woord niet van uit het ongeloovig maar evenmin van uit het geloovig bewustzijn aan critiek mogen onderwerpen, terwijl daarentegen het Woord Gods de criticus over al onze gedachten en overleggingen is. Naar het oordeel der Commissie is een gevoelen, als onder dit tweede punt is aangegeven, niet in overeenstemming met artikel V van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, waarin de Gereformeerde kerk uitspreekt: alle deze boeken (dus ook het Hooglied) ontvangen wij voor heilig en kanonieck..... en wij gelooven zonder eenige twijfeling al wat daarin begrepenis.

Het gelukte der Commissie ook op dit punt niet Ds. Netelenbos tot andere gedachten te brengen.

Evenmin was dit het geval met het derde punt dat behandeld werd, hetwelk met het voorafgaande nauw samenhangt, n.l. de grond van ons geloof.

Heel de brochure van Ds. Netelenbos wordt door de gedachte beheerscht, dat de laatste en diepste grond van ons geloof niet ligt in het geloofs-object, maar in het geloofs-subject, niet in het objectief buiten ons bestaande Woord Gods, gecodificeerd in de H. Schrift, maar in het getuigenis des H. Geestes in het hart van den geloovige. Duidelijk blijkt dit op bladz. 6 van de brochure, waar onder aan de bladzijde staat: „De Schrift verricht dus hulpdienst voor deze bedeeling. Het spreken Gods in den mensch is het doel der openbaring. Maar dan kan de Schrift ook nooit de laatste en diepste grond van ons geloof zijn. Deze kan niet buiten ons liggen, noch in bewijzen of redeneeringen, noch in kerk of traditie, noch in de Schrift, maar kan alleen gevonden worden in den mensch zelf, in het religieuze, wedergeboren subject, den Christen".

De Commissie heeft in een uitvoerig betoog getracht Ds. Netelenbos van het onjuiste van dit subjectivistisch standpunt te overtuigen. De H. Schrift toch is de grond van ons geloof, zij is in zichzelf waar en voor ons is wat zij zegt waar, omdat zij het zegt. Op welken grond gelooft Gods kind aan de vergeving der zonden? Niet op grond van een of andere inspraak in het hart, maar omdat de H. Schrift zegt, dat, indien wij onze zonden belijden, Hij getrouw is en rechtvaardig dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongerechtigheid (1 Joh. 1:9). Op grond van dit Woord Gods en dergelijke uitspraken gelooven de Christenen de vergeving der zonden. Nu kunnen wij die schuldvergeving niet aanvaarden zonder dat de H. Geest het geloof in onze harten werkt. Er is dus tweeerlei werking des H. Geestes, een werking die tot effect heeft de in de H. Schrift gegeven openbaring, en een werking in de harten van Gods kinderen. (Dit verband tusschen de werkingen des H. Geestes wordt ook duidelijk aangegeven in Dordtsche Leerregels III en IV, 12). Hij ontsteekt in de H. Schrift voor ons het licht op het pad, maar geeft ons ook het orgaan om dat licht te zien. Daar is een buiten ons bestaande, objectief gegeven openbaring, die de grond is voor ons geloof, en in ons een werking des H. Geestes om die openbaring te kennen en haar inhoud ons toe te eigenen. Er is op zichzelf geen bezwaar tegen om de werking des H. Geestes in ons te noemen den subjectieven geloofsgrond, als dan maar vaststaat dat de Gods openbaring in de H. Schrift de objectieve geloofsgrond is, gelijk de Nederl. Geloofsbelijdenis in art. V duidelijk zegt, dat wij alle deze boeken ontvangen voor heilig en kanoniek om ons geloof daarnaar te reguleeren, daarop te gronden en daarmede te bevestigen, om dan in het vervolg van dat artikel van het getuigenis des H. Geestes in onze harten als den subjectieven geloofsgrond te spreken. Daarom is het aangehaalde gevoelen van Ds. Netelenbos op bladz. 3 van de brochure, uitgedrukt in de tegenstelling: „de geloofsgrond kan niet liggen in de H. Schrift, maar kan alleen gevonden worden in het wedergeboren subject" naar het oordeel der Commissie niet conform de Gereformeerde Confessie. Hiermede samenhangende uitspraken over het wezen des geloofs, waarbij Ds. Netelenbos het ken-element tot een minimum reduceert (pag. 2 v.v.) en het instrumenteele karakter van het geloof ontkent (pag. 12) kunnen den toets der Gereformeerde belijdenis niet doorstaan.

Ten vierde werd nog gehandeld over het standpunt van Ds. Netelenbos inzake „de Christuservaring." In den loop der bespreking bleek, dat volgens Ds. Netelenbos een moderne (dat is, iemand die de Godheid van Jezus loochent, de „historische critiek" op de H. Schrift aanvaardt en dus b.v. de opstanding van den Heere Jezus Christus uit de dooden ontkent) maar die „ervaring heeft van zonde en genade" met goeden grond kan zeggen: „Christus leeft in mij" en voor een christen kan gehouden worden.

De Commissie wees er op, dat er in hen, die niet wedergeboren zijn, door algemeene werking des H. Geestes wel een krachtig gevoel van zonde en ontwaakt geweten kan zijn, maar dat de zonde dan toch nooit als zonde, gelijk Gods Woord ze ons teekent, wordt erkend en beleden. Voorts dat, wanneer iemand meent vergeving van zonden te hebben, dit niet altijd waar is, daar er voor zoodanig geloof ook valsche gronden kunnen zijn, het geloof dan niet echt is en men alzoo zichzelf misleidt. En eindelijk, dat zoo iemand zegt dat Christus niet uit de dooden is opgewekt, hij in overeenstemming met hetgeen de H. Schrift 1 Cor. 15 leert, niet geacht kan worden een Christen te zijn.

Nadat deze punten breedvoerig waren besproken, voelde Ds. Netelenbos zelf, dat er een kloof was tusschen zijne redeneering en hetgeen de Commissie betoogde. Op de vraag van den voorzitter of hij bereid zou zijn, zijn geschrift over „De grond van ons geloof" in te trekken, antwoordde hij dat niet te kunnen, maar bij zijn gevoelen te persisteeren. Het kwam de Commissie gewenscht voor hem evenwel de gelegenheid te geven over het gesprokene nog eens na te denken, en hem te verzoeken na een week mede te deelen of hij van gevoelen veranderd was.

Na enkele dagen zond Ds. Netelenbos aan de Commissie een uitvoerig schrijven, waarin hij nogmaals zijn gevoelens uiteenzette. Hoewel door dezen brief geen nieuwe gezichtspunten werden geopend, achtte de Commissie zich toch geroepen nogmaals te vergaderen en Ds. Netelenbos tot dit samenzijn uit te noodigen. Deze vergadering werd 23 Juni j.l. in Amsterdam gehouden. De vier Commissieleden en Ds. Netelenbos waren tegenwoordig. Nadat bovenstaand verslag van de eerste